

Učiteljski Tovarš.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dné vsakega meseca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj X.

V Ljubljani 15. julija 1870.

List 14.

Pasi zemlje.

Spisal Fr. Govekar.

Zemlja, na kateri prebivamo in na kateri živi milijonov živali, ter raste brez števila rastlin, je zelo velika obla, ktera ima v obsegu 5400 nemških milj, in prosto plava v zraku. Za to je nemogoče, da bi solnce vse njene dele o ravno tistem času enako razsvetlovalo in ogrevalo; ampak le tisti kraj (in ta je vselej le eden), na kterega solčni žarki na vpik padajo, je naj bolj razsvetljen in ogret. Zavoljo vednega zemljenega sukanja se pa kraj, kterega zadevajo navpik padli solčni žarki, vsaki trenotek spreminja. Vsled vednega sukanja pa nastane pri tem kraju kakor nezvezani obod okoli zemlje, zavoljo na pošev nagnjene zemljine osi, ter se z začetka vsaki dan $\frac{1}{4}^{\circ}$ premiče proti polnočni ali poldanski strani, in tako postanejo zavoljo vednega sukanja kakor zarezze, ktere se od enega povratnega kroga premičejo do drugega; pol leta bliža se od poldnevne proti polnočni, pol leta pa zopet od polnočne proti poldnevni. To se more učencem pojasniti, ako vzame učitelj malo prevotljeno platnico, ter jo tako derži proti solncu ali luči, da solčni žarki padajo na zad deržečo oblo (ktero naj pa učitelj vedno suče in obrača).

Kedar se 21. sušča kraj, kterega zadevajo na vpik padli solčni žarki, vjema z zemljino osjo, takrat imajo ondotni prebivalci opoldan solnce ravno nad svojimi glavami, ter lastna senca pada jim na noge. Od tega dneva pomika se ta kraj po zarezah vsaki dan proti polnoči po $\frac{1}{4}^{\circ}$ ($\frac{94}{365}$), da dospè 21. rožnika do povratnega kroga, raka; tako se v tem krogu končáva sukanje. Potem se pa zopet od tega dneva po $\frac{1}{4}^{\circ}$ pomiče proti poldnu, kjer se zopet 23. kimovca vjema z zemljino osjo. Ravno

tako se od 23. rožnika vedno dalje pomika, da 21. grudna dospè po povratnem krogu v znamenje kozla, od kodar gre potem zopet proti ravniku zemlje. To vzrokuje, da imajo prebivalci pasa med obema povratnima krogoma vsako leto dvakrat solnce ravno nad glavami, in ker solčni žarki te kraje med sukanjem močno zadevajo, je očitno, da je pod tem podnebjem zelo huda vročina, ter se tudi ta kraj zove „vroči pas zemlje“.

Tim bolj pa, ko se od tega kraja proti polnočni ali poldnevni strani približujemo, toliko hladneje je zrak, saj je obče znano, da ima bližava morja, visokost ali nižava kraja, kakor tudi, ali je kraj gorkim ali merzlim vetrovom odpert, na podnebje velik vpliv. Občuti se tukaj večkrat še prej, ko dospemo v polarni ali tečajni krog, po zimi dosti hudi mraz. Zato pa imenujemo kraj ali podnebje med povratnima in polarnima krogoma „srednji pas zemlje“. Nad tečajnikom je pa večji del leta vsled po strani padlih solčnih žarkov, in po mesecu dolgih nočih skoraj vedna zima, od tod tudi kraje med obema tečajama imenujemo „merzli pas zemlje“.

Po takem štejejo pet pasov zemlje: enega vročega, dva srednja in dva merzla. Po tem kratkem vvodu obrnimo in pre-mišljamo vsakega bolj natančno!

(Dalje prih.)

Stari in mladi Slovenec.

Ulij.

S. Ulij stsl. *alveus*; nsl. ulj, vul cava arbor, vulojak, vulinjak apiarium, vulišče *alveare*, čes. *oul*, polj ul; ule utese pa glej gr. *ὄυλη*.

Umiliti.

O. Umilja - liši *consolari*, — se *compungi*; umiljati *commovere*, — se *commoveri*; umiljenü *miserabilis*, *tristis*, - ljeno - è *miserabiliter*.

S. Umilino *mente commota*; — *lostiviti placare*, — *stivilo piaculum*.

Umü.

O. *Mens*, *animus*; umišky *spiritu*, *intelligibiliter*; uménije *scientia*, *adinventio*; bulg. *um*, *umština*.

S. Ta reč nima nobenega *uma*, nima nič *uma die sache* ist ohne wahre form, nicht wie sie sein soll.

Umüka.

O. Umüka f. rad. mük defectus; umyč - ykati pa rapere.

S. Pšenica umika, ne daje po merniku od nasada.

Uničiziti.

S. Jaz sem pisaril doslej le uničiti ali vničiti; stsl. pa je uničizati - iti, - žavati - evati - ivati, - čizati - žiti nihili facere, exsecrari; - se.

Uprêditi — prêmiti.

O. Uprêditi - žda - diši antevertere; uprêmiti - mljati dirigere.

S. Uprêmü adj. pa je pertinax, uprêmo adv. obstinate.

Uraniti.

S. Uraniti - njati properare, mane surgere; uraniti - njati vulnerare.

O. Rana je a) vulnus, flagrum, raniti vulnerare, verberare, ranavü adj. flagellatus; rana b) i ranije tempus matulinum, raniti mane surgere, ranü adj. matulinus, nsl. z ranja hung.

Urokü.

O. Sententia, pensio, stipendium, cibi portio; - külivü - čilivü qui incantat, uročinü definitus, uročište fatum.

S. Ureči fascinare, urok incantatio, uroki das beschreien, ima uroke, vurčiti; serb. uroci, urokljiv leicht zu beschreien.

Urêsiniti — Urešiti.

O. Urêsinjâ - niši confirmare; urešâ - siši ornare.

S. Kje so vresi li obilni t. j. serb. ures, hrov. ureha decor (cf. rêsînü etc.)

Usma.

O. Usmije, usmü corium, indumentum, — mari coriarius, — mošivici sutor, -riskü sutoris, -mijanü -mênü coriaceus; scr. vas tegere.

S. Imate tudi usnije, - njanü - nijanü - nijatü, kar nsl. usinje, vusnije, usinar, usinjar alutarius, usenat, usinat ali navadno usnje, usnjat.

Utoliti — utêšiti.

O. Utoljâ - liši arcere, suadere, mitigare, -lja - vati compescere, - se reconciliari, utolivü placabilis; utêšiti - ati sedare, - se tranquillum fieri.

S. I nsl. utoli otroka, utoliti se t. j. utolažiti se; cf. utišiti - ati sedare, se tranquillum fieri.

Utegnati.

O. Utegnaja - ješi i utegnati - na - neši posse, otium habere, differre.

S. Kar nsl. vtegnoti ali utegniti otium habere, cf. čes. ne táhl toho dořieci.

Ušidü.

O. Pa ušidü, ušüdü, ušilicü, ušlecü fugax cf. uhodivü fugitivus, uhodü transfuga.

Drobtinice iz dnevnika slovenskega učitelja.

Spisuje *Josip Levičnik.*

Motto: „Nulla dies sine linea!“
Stari rimljanski pregovor.

Od kermnih rastlin prestopili smo bili z gospodarstvenim ukom na kupčijske rastline. Govorilo se je naj prej o lanu, ki se je k nam vselil iz Jutrovega, in se je mislilo, da se bode bolje razširjal, kakor pa se. Lan namreč gledé podnebja ni zbirčen, in se dobro ponaša tudi po planinskih dolinah in ob morskih obrežjih. Naj boljše mu služi vlažno, ilovčno-peščeno, plevela prosto zemljišče. Prepogosto naj se ne seje na eno in taisto njivo; kakih 6 let naj mine vmes. Po žitu lan sejati ni dobro, boljše predhodnice so mu konoplja, detelja i. t. d. Tudi na novo narejenih njivah se dobro sponaša. Neposredno gnojenje mu ne stori dobro. Zgodnji lan je boljši mimo poznega, tim več, ker mu o suhih poletjih rade bolhe nagajajo.*) — Priporočevalo se je pri tej priliki zopet rusko (rigajsko) seme, ker bajè ondi na dober semenski pridelek posebno gledajo. Povedalo se je dalje, da imajo na Belgijanskem navado, da čez lan napravijo nekako mrežo iz protja in slame, kar mu služi v podslombe (Geländer), ga varuje polegjanja in tudi stori, da visokejše raste. Ker plevel lan v rasti zeló zaderžuje, ga je torej treba dobro pleti — včasih celó dvakrat. Tudi nevgodno

*) Zoper bolhe rabijo po besedah g. docenta v nekterih krajih ta-le pripomoček: Napravijo namreč (po mojih mislih naj bolje na dva kolesa) leseno omaro brez dna, jo namažejo od znotraj z smolnjakom, ter vozijo ta voziček po lanu gori in doli. Bolhe se s tem oplašijo, kviško — v omaro — poskačejo, ter se tako vjamejo in poginejo.

vreme, zlasti suša, kmali po setvi je lanu zelo škodljivo. Kakor sploh za vse rastline, je tudi za lan naj bolje, ako Bog pošilja o svojem času solnce in zopet o pravem času pohleven dež. Kdor hoče dobiti dobrega semena, naj ruje lan pozneje; kdor pa želi pridelati dobro predivo, naj ga ruje poprej — vender prezgodaj ne! — Oboje hkrati: dobro seme in predivo nam lan ne more dati.

Gledé godénja lanú se je priporočevalo več načinov. O razgrinjanju, kakor je v naših gorenških krajih v navadi, se ni govorilo, ker o deževju lan preveč terpi; bolje je torej, ako se poveže v šopke (velike, kolikor roka obseže), ter postavi po polji v kupčike, in sicer vetru ne nasproti, da jih ne more sapa prekucniti. Naj bolje za laneno godénje je, ako se verstita solnce in dež; o preveč suhem vremenu je zelo dobro za lan, ako se z vodo kropi. — Pripovedovalo se je dalje še o drugih načinih godénja s toplo vodo, s soparo, in tudi z merzlo vodo, kakor delajo pri tem obdelovanju zlasti po Belgijanskem; — ker pa ravno sedaj naše „Novice“ o predivstvu posebno dobro in natančno pišejo, častite in blage sobrate zavračam na one članke; le to naj še omenim, da je g. docent posebno vneto priporočal, naj bi se osnovale po deželah družbe, ki naj bi skupovale lan koj na steblo, ali pa neposredno po ruvanju in ga potem pravilno godile, ter v dobro predivo predelovale. *) Meni se je ta nasvet kaj dobro dopadel, ker vem, da godénje lanú dá kmetu veliko truda, pa mnogokrat nazadnje še slabo predivo, prav po besedah pregovora: „Nevedna kuharica tudi iz dobrih reči naj več slabo jed skuha“.

K sklepu tega uka pokazale so se nam tudi še razne tèrlice v modelčkih.

Kot daljna kupčijska rastlina imenovala se nam je ščetica, ki jo Nemci zovejo „Weberkarde“, in se rabi pri tkanju sukna, da se z njo žlahtnejše nitke izcukajo. Imenujem to rastlino zlasti za to, ker nam je g. profesor določno djal, da naj bi se morebiti po Kranjskem pridelovanje te rastline posebno priporočevalo. (Na Štajerskem bajè to rastlino že gojijo, in se nam je priporočevala v ta namen tudi knjižica „Tibers Weberkarde“.) Dalje govorilo se je o ogeršici in maku. Ogeršica je vsled kamnitnega olja (Petroleum) in mnogih živalskih nji sovražnih merčesov prišla zelo ob veljavo; bolji dobiček daje pridelovanje

*) Glej 23. in 24. list letošnjih „Novic“!

máka, ki se lahko drago prodá; zahteva pa nasprotno tudi obilne strežbe. — Kot poslednja kupčijska rastlina imenovala se nam je solnčnica, katero so tudi „Novice“ že mnogokrat priporočevale našim gospodarjem.

Zadnji nauk o poljedelstvu bil je o oskerbljevanju travnikov in senožeti. O tem je gosp. docent mnogo in prav resničnega govoril. Djal je, da imamo o livadah mnogo lepih rékov in pregovorov (celó pesniki jih preslavljujejo), — da imenujemo in imamo travnike in senožeti za „mater poljedelstva“, da tirjamo in tudi dobomo mnogo od njih, — nazaj pa jim nič dajati nočemo. Zlasti o planinskih senožetih se dandanašnje mnogo toži, da dajejo premalo dobička. Pa — to je čisto naravna reč. Namesto, da bi se jim dajalo kaj živne moči, jemlje se jim nasprotno edino dobro, ki so ga do sedaj imele, namreč hladivna senca gojzdev in koščatih dreves, ktera ljudje, zlasti naše dni, neusmiljeno sekajo in vkončujejo. Dobro je torej g. docent djal: Kmet naj ravná pravično z livado, — gnojí naj ji! Naj bolje za travnike in senožeti je gnoj iz hleva; a tega nekaj zmanjkuje, nekaj ga pa tudi, zlasti na visočine, celó spraviti ni moč. Gnojí naj se torej travam s kompostom, z dobro perstjo, z gnojnico; za livade s kisló travo so dobri tudi: apno, mavec, mineralične soli, pepel in koščena moka. Ker voda travnatim rastlinam daje posebno veliko živne moči, je kaj dobro, ako se napelje iz kakega potoka po malih prekopih na travnike in senožeti, da se po potrebi čez nje razliva. Potoki, ki tečejo po glinastih zemljiščih, tudi deževnica, ki prihaja od kakih vvišenih vasi, kjer je poplaknila cestno blato in gnoj, so za trave izverstna hrana. Voda daje travnikom varstvo zoper sušo, pa tudi zoper zmerzlino. Kdor se o pomladi, zlasti marca in aprila meseca, ko merzli vetrovi brijejo in razsajajo, bojí zmerzline za travnike, naj jih le brez skerbi postavi pod vodo (se vé, če mu je moč); celó po slani je zjutraj pred solnčnim vzhodom dobro vodo na travnike spuščati.*) Močenje travnikov zatira tudi plevel. Voda pa na livadah vendar tudi lahko škoduje, zlasti, če nima potrebnih lastnosti. Tako n. pr. je v to

*) Slana sama po besedah g. docenta travnikom in senožetom ni škodljiva; tudi je ravno pri tej prilíki mimogrede gosp. profesor povedal, da mesečni svit nima merzlobe, kakor nekteri napak mislijo, ampak veliko več celó nekaj malega gorkote.

dobra mehka voda iz potokov in rek; studenčnina ni veliko prida. Tudi na zemljišča je gledati. Livade na ilovnati zemlji, zlasti ako se studenčnina nanje napeljuje, se s tem še oslabijo in pokvarijo. Peščeni svet se z zamákanjem gotovo zboljša, naj boljše pa stori to zemljiščem srednje rodovitnosti. Tudi obnebje ima pri zamákanju svoj vpliv.

Zamákajo se travniki in senožeti lahko na dva načina. Čez gorske livade se more voda napeljati, da se počasi v mnogih prekopčikih čez nje razliva; ravninske livade pak se morejo vravnati tako, da se lahko vse hkrati postavijo pod vodo.*) Poglavitni čas za to je v jeseni; takrat naj se po zadnji košnji več dni spušča voda na livade, in naj se ene dni preneha, in zopet namáka. Spomladansko pogostno zamákanje ni dobro, ker zemljo preveč shladi. Le zoper zmerzáv se sme rabiti namákanje, zatem takrat, kedar že trava nekoliko odraste; potem ene dni pred košnjo, ravno tako tudi po košnji, in ako je suša. Čez zimo vode na livadah puščati ni dobro; k večjemu sme biti to tam, kjer raste veliko mahú. Rovčeki, ki vodo po travnikih vodijo, naj bodo vedno v primernem stanu.

Livade naj se kosijo takrat, ko začénjajo dobro cvesti. Nekteri mislijo, da se z zrelo travo, t. j. z odpadlim semenom zrele trave livade zopet osejejo, pa ni tako. S travnatim semenom se namreč zatrosi tudi plevel v zemljo, in se s tem mnogo škoduje.

Slabo, staro seno naj se živini ne poklada!

Konečno spregovorilo se je še nekoliko o pašnikih. Povedalo se je, da se morejo zboljšati, ako se nepotrebni germi in robidje posekajo, ker oni pašnike zmanjšujejo in med drugim tudi ovcam mnogokrat pulijo volno. Ako se hočejo gérmi po pašnikih ali krog njih imeti, naj se zasadijo kaki dobri in koristni; tudi drevesa zastran sence na pašnike saditi je kaj dobro. Kamenje naj se odstranjuje, mnogokrat se celó lahko prav dobro porabi za stáje, zidove itd. Škodljive rastline naj se izkopujejo in sežgó. Povedal je g. profesor, da imajo v nekterih krajih pastirji na dolgih palcah nasajene male matičice, s katerem plevel izkopujejo, stopnje za živino vravnujejo in tudi blato in gnoj narazen razmetavajo.***) Posebno kravjiki so za pašnike zeló škodljivi, ako se celi ležati pustijo

*) Glej VI. Hartingerjevo podobo, in beri njeni natančni popis! Pis.

**) Res kaj lepa, koristna, vse hvale in posneme vredna navada! Pis.

in se kmali ne razberskajo. V sercu sem torej popolnoma prav dal g. profesorju, ko je djal: Pastirji naj na paši delajo, in naj ne pasejo ves božji dan lenobe! Zlasti po planinah naj bo zadnje delo plančarjev v jeseni to, da gnoj iz staj skidajo, raztrosijo po pašnikih, ter ga potem z dobro perstjo zasujejo. Tudi gnojnica naj se skuša od planinskih hlevov tako odpeljati, da pride pašnikom v korist.

K sklepu tega poglavja je gosp. docent še obžalovaje omenjal, kako lahkomisljeno se ravná naše dni zlasti po goráh z gojzdi in drevjem, vsled kterega vkončevanja hude plohe in nalivi zemljo spirajo, in odtod tudi pride, da vidimo vedno več goličáv. Z vnetimi in resnično skerblijivimi besedami nam je torej učiteljem govoril na serce, naj stavimo pri vsaki priliki ves svoj vpliv v to, da se pašniki ne bodo dalje tako vkončevali, kakor se godí, žalibog, zlasti zadnja leta, — marveč da bi se zboljševali po vsi mogoči moči v večjo korist planinskih pokrajin in sploh gospodarstvenega napredka! (Dalje prih.)

XIX. splošni nemški učiteljski zbor.

Po poglavitniših čerticah spisal *Fr. Govekar*.

(Dalje.)

Drugi dan začelo se je zborovanje ob 9. uri; na dnevnem redu bilo je vprašanje „o verskem nauku“.

Triescher iz Trebiža na Moravskem govori prvi, ter pravi, da med verstvom in verstvom je razloček, in da na katero stran naj se oberne pedagogika, ni več dvombe. Naj imenitniši pedagogi Rouessau, Pestalozzi, Diesterweg poganjali so se za prostost duha. Vera pripravlja človeško serce, ter napeljuje voljo k djanskemu nravnemu opravitu. Svojo kal ima vera v sercu, učenost je drevo, korenika pa je vera. Vera in učenost si ne nasprotujeta, timveč še eno drugo pospešujeta.

Dr. M. Šulce pravi, da naj se v ljudski šoli kerščanski nauk obravnava prosto v smislu sv. pisma. Brezverske šole so pa povsodi nesreča. Da bi se samo nravstveni nauk brez kerščanskega nauka učil, to se še ne more misliti. Ako bi hoteli vero iz šole odpraviti, bi se to ravno toliko reklo, kakor da bi ji vzeli dušo, kajti vera je čez vse potrebna. On tedaj predlaga: 1. ljudska šola brez kerščanskega nauka ne more shajati; nravstveni nauk brez kerščanskega nauka se ne dá misliti, ker brez tega šola svojo nalogo ne more izverševati; 2. verski nauk naj se ne podučuje po čerkah, ampak v duhu sv. pisma; staršem naj pa bo dovoljeno, da svoje otroke v veri v tej ali v uni šoli pusté podučevati.

Dr. Dittes pravi, da so se do sedaj dovolj pečali o šolstvu politikarji in duhovniki, in je tedaj pravično, ako o tem tudi učitelji spregovoré. Dalje omenja imetnosti verskega vprašanja in pravi, da se v obče vjema z mislijo g. Triescherja, da pa ne priterjuje, kar je on govoril o razločku med naukom in vero. On misli, da naj bi se veronauk izročil učitelju, ter našteva, kako naj bi se zato vredila primerna knjiga. Nekaj pa se o tem more prenarediti, kajti tako, kakor je sedaj, ne more biti dalje. Nejevera se čedalje bolj množi, in to uzrokuje cerkev, ktera je do sedaj imela vso izrejo v oblasti, deržava pa jej je le hlapčevala in stregla. Naj se tedaj učiteljstvo v vsakem obziru popolnoma od cerkve loči.

Götzel, vodja z Dunaja, zavoljo velikega vtisa, ki ga je zboru vtisnil Dittesov govor, ne more govoriti, tedaj izroči svoje predloge pismeno. Po kratkem prenehanji govori potem Binsdorfer za Götzelov predlog, Neumann pa za Dittesov.

Obert, fajmošter iz Erdeljskega: „Misel, da bi se podučevanje v kerščanskem nauku v šoli opustilo, je popolnoma kriva. Verski nauk je svojo veljavo zgubil le vsled tega, ker se otrokom podaja po mehanični poti in v preveliki meri. Učitelji prezirajo verski nauk le zavoljo tega, ker jih silijo dogmatiko podučevati. Ako se verski nauk učitelju odvzame, tedaj izročé se učenci moči, ktere namen je nepoznan. Predlaga: 1. ljudska šola se z nadzorništvom duhovskim ne zadovoljuje, verski nauk pa vendar ne more opustiti, da se ne odpové svojemu bistvu, kakor povsod naj bodo pri izberi gradiva in obravnavi nauka le pravila pedagogike merodajavne.

Za dr. Dittesov predlog so: vodja Heinrich, Lederer, dr. Meier in dr. Pollak, kateri stavi še te-le predloge: 1. ljudska šola verskega nauka ne more opustiti, kakor človeštvo ne, da pa bode mladina verna in pobožna, naj bode šola prosta verskih spoznanj, pravila in npravstveni nauk naj se opira na dokaze in prepričanja dobrega in spoznanje večno resničnega; 2. verski nauk naj učitelj podučuje; 3. gradivo za versko kujigo naj se ne jemlje le samo iz svetopisemskega, ampak tudi iz ljudozgodovinskega, naravoslovnega in naravstvenega nauka.

Kaiser, vodja na Dunaju, se v obče vjema z dr. Dittesom, vendar mu zbor ne dovoli, da bi svojo misel povedal.

Petsch predlaga, da naj se staršem in občinom dovoli o verskem nauku določevati. — Sack in poročevalec se tudi vjemata z mislijo in predlogom dr. Dittesovim.

Potem se je glasovalo, in sprejeli so se ti-le predlogi:

1. Dittesov: V ljudski šoli naj se verski nauk po svoji vredbi in izpeljavi popolnoma prepusti učiteljstvu; staršem pa je prostovoljno, da se njih otroci tega nauka vdeležujejo ali ne. Dokler pa to do izpeljave ne pride, zdí se pristojno popolnoma izključenje tega nauka.

2. Obertov: Pravila pedagogike so kakor povsod pri izberi gradiva in obravnavi verskega nauka merodajavna.

Potem še poroča Böhme iz Berolina v imenu sodnika zastran razpisanega darila o naj boljšem delu o vprašanju: „Zakaj naj se učiteljska semenišča predenejo v velika mesta, in zakaj se internat ne vjema z odločilom učiteljstva“? Darilo 25 tol. se je dalo Ernestu Wunderlichu iz Draždan za naj boljše delo.

Ko se na to predsednik za skazano zaupanje zahvaljuje, bil je po predlogu Neumanna odbor za 4 ude pomnožen, in bili so voljeni enoglasno dr. Dittes, Jessen, Bobies in Heinrich.

Konec drugega zбора ob 2 uri popoldne.

(Konec prih.)

Zopernosti so človeku koristne.

Otroci, ktere ne strahujejo, so vselej naj bolj razposajeni. Kaj smo mi drugega v očeh božje previdnosti, kakor otroci pod očetovo oblastjo! Sreča dolgoterpeča nas navdihuje z napuhom, ali pa nas zaziblje v dolgočasnost, neslanost in presitnost. Sitno je povedati, pa je vendar resna in imenitna resnica, da nam je nesreča dostikrat potrebna. Naj se druhal posmehuje temu načelu, kakor drago; nemogoče je, da bi nepopolna stvar (človek) zmirom ostala nepokvarjena. Dobro in slabo se pri njem vedno spreminja, to je njegov naravni delež. V nezgodi se človek izobražuje, kakor mornar v viharju in vojak v boju.

Kakor drevesa, ktera veter sim ter tje majè, globokeje korenine nastavljajo in se ojačè, tako se zlahadne duše o času viharja, ki veršì nad njih glavami, toliko terdnejše in močnejše oklenejo kreposti, nesreče nam odkrijejo visoko imenitno skrivnost naših moči; ko bi vgodna sapa mornarju zmirom jadra napénjala, in bi nikoli ne rabil svojih umetnosti, kako bi se povzdignil nad vsakdanjost? Ko bi pozemeljska sreča zmirom bila nespremenljiva, kje bi se dobivala tista hrabrost, tista močnodušnost, ki more zdraviti in premagati stiske v življenji! Tedaj je imenitna resnica in velika beseda moža, ki pravi: „Ne verjamem, da bi bila večja nesreča na svetu, kakor će se človeku v življenji nikdar nič hudega ne pripeti“. Da, še skoraj več bi se moglo reči: Zopernosti lepšajo življenje. Jutranja zarja bi nas ne očarala toliko, ko bi pred njo ne bila zemlja v tamni megleni plašč zavita. Pomlad bi ne imela toliko radosti in veselja, ko bi pred njo ne bil led in zmerzlina. Kteri zemeljski kraj nam bolj dopada od tistega, kjer se nahajajo blizo cvetoče

pokrajine zevajoči propadi, tedaj strah poleg lepote! Kedar v hudem viharju valovi butajo v morske bregove, takrat se mornarji toliko veselé dospévši na kopno, in kedar je po hudi vojski zopet mir, veselé se narodi dvakrat zaželjenega mirú.

M.

Iz soglasja.

Vsaka stopnja obojih glasov ima lahko svoj 7. soglas. Naj bolj znani vendar je le 7. soglas pete stopnje. (Dominantenaccord). Skoraj vselej se mora sedmica razrešiti v terco prihodnjega soglasa; ako se to ne zgodi, sme se reči, da je harmonični pogrešek. Zlasti veljá to takrat, kedar 7 stoji v vnanjih glasih, to je, v sopranu ali pa v basu. Ako izvirna sedmica za 5. stopnjo stoji v sopranu, zaznamnja se v pisavi temeljnega basu 7; ako pa stoji izvirna sedmica v basu (kar se večkrat zgodi), piše se pa 2; potem pa vselej sledi 6. soglas. Potrebno se mi zdi pojasniti mnogoverstne 7. soglase zato, ker jih nekteri čudno razlagajo, drugi pa tako smešno s številki naznanjajo, da si prederzmem reči: „Pisava temeljnega basa bode tako dolgo nepopolna, dokler se harmonikarji in skladatelji ne bodo strinjali v mislih in vodilih.

Skladatelj se ne more vselej držati harmoničnih pravil, sicer bi bila véasi melodija preveč enostranska. Poglejmo umetnega Šuberta! Koliko se derži soglasja zlasti, kar tiče modulacij? Slavnega Mozarta je tudi težko uméti — torej pravi Schiling v svoji knjigi: „Mozart geht zu tief“.

Pri kadencu se mora skoraj vselej v predzadnjem soglasu staviti sedmica. Prav prijetno za uho pa je, ako se pomudi nekoliko s sedmico na 5. stopnji.

Drugi 7. soglas *) stoji na drugi stopnji. (Glej zgled 1!)

Tretji 7. sogl. stoji na 6. stopnji. (Glej zgled 2!)

Četrti 7. sogl. stoji na 3. stopnji. (Glej zgled 3!)

Peti 7. sogl. stoji na 7. stopnji. (Glej zgled 4!)

Šesti 7. sogl. pa stoji na 4. stopnji. (Glej zgled 5!)

Navedel sem te soglase tudi zato, da g. g. čitatelje seznanjam s svojimi mislimi zastran 7. soglasov. D. Feigel.

*) Sedmične glas sem zaznamnjaj z zvezdico *.

Zgledi.

C-dur.

A - moll.

1.

Exercise 1 consists of two staves. The upper staff is in C major, and the lower staff is in A minor. Both staves feature a sequence of chords: C major, F major, C major, F major, C major, F major, C major, and F major. The bass line consists of quarter notes: C, F, C, F, C, F, C, F. Fingering numbers are provided below the bass line: 1, 4, 2, 5, 1, 1, 4, 2, 5. An asterisk is placed above the first and sixth chords.

2.

Exercise 2 consists of two staves. The upper staff is in C major, and the lower staff is in A minor. Both staves feature a sequence of chords: C major, F major, C major, F major, C major, F major, C major, and F major. The bass line consists of quarter notes: C, F, C, F, C, F, C, F. Fingering numbers are provided below the bass line: 1, 6, 2, 5, 1, 6, 2, 5. An asterisk is placed above the first and sixth chords.

3.

Exercise 3 consists of two staves. The upper staff is in C major, and the lower staff is in A minor. Both staves feature a sequence of chords: C major, F major, C major, F major, C major, F major, C major, and F major. The bass line consists of quarter notes: C, F, C, F, C, F, C, F. Fingering numbers are provided below the bass line: 1, 5, 3, 6, 2, 5, 1, 5, 3, 6, 2, 5. An asterisk is placed above the first and sixth chords.

4.

Exercise 4 consists of two staves. The upper staff is in C major, and the lower staff is in A minor. Both staves feature a sequence of chords: C major, F major, C major, F major, C major, F major, C major, and F major. The bass line consists of quarter notes: C, F, C, F, C, F, C, F. Fingering numbers are provided below the bass line: 1, 4, 7, 3, 6, 2, 5, 1, 4, 7, 3, 6, 2, 5. An asterisk is placed above the first and sixth chords.

5.

Exercise 5 consists of two staves. The upper staff is in C major, and the lower staff is in A minor. Both staves feature a sequence of chords: C major, F major, C major, F major, C major, F major, C major, and F major. The bass line consists of quarter notes: C, F, C, F, C, F, C, F. Fingering numbers are provided below the bass line: 1, 4, 7, 3, 6, 2, 5, 1, 4, 7, 3, 6, 2, 5. An asterisk is placed above the first and sixth chords.

Zastavica.

Z r ti kažem vselej barvo razno,
 Ko prikaže solnce se prijazno,
 S k pa v roci ostra sem priprava,
 Ki rastline mnoge pokončava;
 Brezi teh čerk pa se me bojiš,
 Kamor kol' jaz pridem, ti bežiš,
 In če se kedaj pri meni spēčeš,
 Čerki dve imena le izrečeš.

Fr. Cimperman.

Ogled po šolskem svetu.

Iz Notranjskega. Ne davno mi pridejo pravila našega učiteljskega društva v roke. Nehote jih prebiram, in najdem v 2. §. pod točko *b* namero, koja se do sedaj ni še djansko poskušala, a vendar bi morda izpeljava te praktične misli marsikterega družabnika spodbujala v njegovem dušnem napredovanji. Oni pripomoček, s katerim se more društvo nekaj vspeha nadjati, glasí se tako le: „Društvo bo svoje družabnike spodbujalo, da pismeno odgovarjajo na zastavljena vprašanja, ter jih tako v nemalo za šolsko slovstvo“. Ta točka društvenih pravil mi je tako zelo všeč, da si ne morem kaj, da ne bi odboru učiteljskega društva ponudil svojega nasveta, ter ga za izveršitev v 2. §. točka *b* omenjenega pripomočka pridobiti skušal.

Odbor uč. društva naj bi večkrat, 2 do 4krat v letu v svojem organu na vse družabnike stavil vprašanja iz pedagogike in sploh o takih rečeh, ki so neposredno ali posredno za šolstvo važne, toda z vednim oziranjem na naše domače šolske razmere. Odbor naj bi odločil potem po težavi in obširnosti vprašanj več ali manj časa, v katerem naj se reševajo te prostovoljne učiteljske naloge. Za naj boljši izdelek, kterege pretresuje nalašč za to izvoljeni odboruvi odsek, naj se izpiše malo darilice, ki ga sedaj že more naše društvo žertovati. Naj bolje rešeno vprašanje in pisatelj naj bi se potem v „Tovarušu“ naznanila; kajti to bi pisatelja častilo in druge v nemalo za enako podvzetje. Tako ravnanje bode učitelje, ki se do sedaj niso še nič ali le malo zavedali svojega imenitnega poklica, zdramilo iz svojega duševnega spanja in marsikdo bo za pero prijel, ter se poskušal na šolskem slovstvenem polji. Po tej poti bi sčasoma naše društvo moglo izdati tudi kako šolsko knjigo za ljudske šole. Ako bi se razpisala darila, marsikteri bi se tudi lotil sestave cele knjige in kteremu bi se vendar posrečilo, da bi pravo zadel. Ker je pri sedanjih žalostnih materijalnih razmerah slehernemu učitelju le „vsakdanji kruhek“ prva skerb, bode vsakemu pisatelju vstreženo, da bode mimo duševnega dobička dobil tudi materijalno povernilo za svoj obilni trud.

Naše učilnice potrebujejo marsikake domače šolske knjige, zlasti pa to veljá za glavne šole in učiteljska izobraževališča.

Tako pogrešamo na glavnih šolah — pa tudi v srednjih — po metodičnih in didaktičnih pravilih dobro vredjene nemške slovnice za slovenske šole, v kateri naj bi se slovenska mladina po umnejših načelih in boljšem načinu kot zdaj učila nemškega jezika. „Naša praktična slovensko-nemška gramatika“ in „Praktisch slovenisch-deutsches Sprachbuch“ ste knjigi, ki ne zadostujete več. Kdor jih je le koliko v šoli rabil in le malo pretresoval, bode razvidel njih pomanjkljivosti. Zlasti pa je ves poduk v nemškem jeziku po sedanjem učilnem redu in po sedanjih šolskih knjigah na glavnih šolah nasproti vsem pedagogičnim in didaktičnim načelom in nasproti lastnostim slovenskega jezika, na čegar podlago le se more zidati vsak drug nauk v slovenskih šolah. Pa tudi še drugih knjig potrebujemo, p. primerne knjige za števljenje v višjih razredih ljudskih šol, za pripravniško šolo pa takih Slovincem še obilo primanjkuje. Pa kaj bom tako daleč brodil; moj namen je danes, le svoje in morda več učiteljev željo razodeti, gledé 2. §. društvenih pravil. V počitnicah bode morebiti naj primernejši čas, da bodo učitelji na zastavljena vprašanja odgovarjali. Le na delo, in skušnja nas bode učila! *)

Iz Idrije. (Učiteljski zbor.) 9. preteč. m. smo imeli v Idriji okrajni učiteljski zbor. Zbralo se je nas bilo 17 oseb učiteljskega stanu v sobi 4. razreda idrijske glavne šole. Namen te skupščine, katero je sklical okr. šolski oglednik, g. Jakob Mencinger, bila je vstanovitev knjižnice za učitelje logaškega okraja. Idrijski učitelji imajo sicer že dalj časa malo bukvarnico, katero so do sedaj le za se rabili. Šolski oglednik log. okraja pa je želel, da bi vsi učitelji njegovega okraja, se vé da s primernimi pogodbami pristopili k tej bukvarnici in vsi kaj koristí od nje vživali. Prašal je tedaj idrijske učitelje, ali so zadovoljni, da se v Idriji na podlagi sedanje knjižnice vstanovi okrajna učiteljska bukvarnica.

Idrijski učitelji so to ponudbo z veseljem sprejeli, in po natančnem porazumljenju bil je 9. preteč. m. zbor, pri katerem je bilo zunaj idrijskih tudi 8 učiteljev iz dežele.

Zbor prične vodja idrijske glavne šole s prijaznim nagovorom na došle goste učitelje, jih priserčno pozdravlja, in izrekuje veselje nad tem, da so se vnanji učitelji idrijskim pridružili, ter pokazali lep zgled k složnosti in skupnemu delovanju in razumeli važni rek: V družbi je moč.

Na to poprime besedo okr. šolski oglednik in razloži korist in dobroto učiteljskih knjigarnic, ter nazočim učiteljem prav serčno priporoča, da naj se po vstanovitvi nove knjižnice prav pridno poslužujejo lepega pripomočka za daljno izobraževanje.

Vodja idrijske šole, g. Juvan, razklada potem, kako je idrijska učiteljska knjižnica nastala, in naznanja pogoje, s kterimi se more naša knjižnica spremeniti v okrajno učiteljsko knjižnico. Potem se je pomenkovalo o pravilih za deležnike in družabnike nove knjižnice.

*) Učiteljsko društvo ima že davno na versti to željo, toda marsiktera skušnja ga je zadrževala, da še ni ž njo stopilo na javni oder. Vredn.

Sklenilo se je, da slehern družnik plača naj manj 50 kr. na leto. Ker nekteri ne morejo več vterpeti; obljubili so pa drugi več, da bode moč več časnikov naročiti in več novih knjig omisliti si.

Razgovarjalo se je potem o razpošiljavti knjig in časnikov in o drugih rečeh, ki jih je bilo treba določiti. Nazadnje je bil pisatelj današnjega dopisa izvoljen za knjižničarja in g. Stegnar in g. Čerin pa za pregledovalca njegovih računov in njemu izročeni knjig.

Naznanil sem ti to, dragi „Tov.“, zavoljo tega, da svet zvé, da se tudi učitelji logaškega okraja vedno bolj in bolj zavedajo svojih dolžnosti, ter si sami po svoji moči pomagajo do večje izobraženosti. Prihodnjič kaj drugega. J. Lapajne.

Iz Poloma na Kočevskem. Od tisoč goldinarjev, ki jih je darovala kranjska hranilnica za učilne pomočke v ljudskih šolah, je tudi naša šola dobila lep dar. Poslalo nam je namreč slavno okrajno glavarstvo v Kočevji naslednje lepe knjige: 1. „Naravoslovje za ljudsko šolo“ od Stangenbergerja. To lepo delo ima na desetih tablah 230 lepo koloriranih podob. Perva tabla nam predstavlja 13 živali sesavk; na drugi tabli je lepo narisanih 12 sesavk; tretja tabla nam kaže tice, naj več tuje, katerih je 18; četrta tabla ima 9 domačih tic; na peti tabli nahajamo dvoživke, ribe in lupinjake, vseh skupaj narisanih je 18; na šesti tabli so zaželke in hrošci, vseh je 69; sedma tabla ima metulje, in teh je 29; osma tabla kaže mehkače in červe; na tej tabli je videti tudi močno poveksana vodna kaplja; deveta tabla pa ima strupene gobe in nekaj rastlin. Prav lepa je ta knjiga. Dalje smo dobili 2. „Kratek popis cesarstva avstrijanskega“; 3. „Fizika in kemija za pervence“ od Avgusta Deckerja; 4. „Die Unterklasse“ od Hermana; 5. „Praprotnikovo slov. slovnico za pervence“ in 6. „100 naravskih podob iz domovine“ od J. A. Moshamerja. To je prav lepa knjiga, in obsega na 156. straneh mnogo lepega in podučljivega za vsacega učitelja. Dobili smo tudi tri prav lepe zemljevide: 1. Zemlja v polutah; 2. Evropa; 3. avstr. cesarstvo. — Hvala lepa torej vsem, ki so nam pomogli, da smo dobili te lepe šolske reči!

Knjige bomo rabili v lastno izobraženje, pa nam bodo tudi zdatni šolski pomoček. Z zemljevidi pa bomo olepšali šolsko izbo, in nam bode učni pripomoček pri nauku o zemljepisju. Ivan Zarnik.

Iz Lesec na Gorenskem. Tudi naša šola je dobila v dar znane učilne pomočke. Priserčna hvala bodi tedaj vsem, ki se spominjajo naših zapuščenih kmečkih šol! F. P.

Iz Ljubljane. Njih Veličanstvo presvetli cesar so z naj vikšim sklepom 30. junija t. l. imenovali pl. Stremayrja za ministra bogočastja in nauka.

Imenovani minister razposlal je že c. k. deželnim glavarjem okrožnico, v kateri zahteva, da naj se verske in šolske postave strogo izveršujejo. Nekterim dunajskim listom pa to ni kaj po gôdu.

— Že letošnje šolske praznike bode se v Ljubljani začel tečaj za nauk v telovadbi, v kterega se bode poklicalo 20 kranjskih ljudskih učiteljev. Vidi se, da vlada vstreza želji, ki jo je odbor uč. dr. za Kranjsko izrekel v svoji 3. seji. Hvaležni smo za to!

— V zadnjem občnem zboru društva v pomoč vdovam, sirotam in onemoglim učiteljem nasvetovana in sprejeta pravila je vlada poterdila. Več o tem važnem društvu pozneje.

— 30. preteč. m. so učenci mestne glavne šole imeli lepo veselico, katero so si napravili sami in s pomočjo svojih staršev, učiteljev in drugih prijateljev šolske mladine. Zjutraj ob 7. uri šli smo z malim kardelcem — z blizo 200 otroci — v prijazno okolico do Vevč, kjer se je mladina ves božji dan prosto radovala in kratkočasila — se vé da le pod varstvom šolskega vodstva in svojih učiteljev, med katerimi sta posebno učitelja telovadbe izvrstno vravnava proste telovadbe, ktere so tudi pričujoče starše in druge prišle goste jako zanimivale. To veselico je povzdigovalo posebno tudi to, da so nekteri učenci goslarji še marsiktero zagodli, in da so boljši tekavci dobili tudi precej lepih daril. Take veselice so — posebno mestnim otrokom — prav primerne in podbudljive, toda učiteljem dajo dovolj dela in skerbí, da se morejo lepo izvrševati in zadostovati svojemu namenu.

— V založbi J. Giontinitovi pride kmali na svetlo „globus“ s slovenskim popisom, kakoršnega še do sedaj nimamo. Dobro bode tedej došel vsem slovenskim šolam.

— Hervaški „Na predak“, časopis za učitelje, odgojitelje i sve prijatelje mladeži, šolski svet vnema za napravo spominka slavnemu Janu Amosu Komenskemu.

— Deželni odbor na Koroškem je za naj boljši popis koroške zgodovine za šole razpisal 400 gold. darila.

Razpis učiteljskih služeb na Kranjskem.

Pri mestni glavni šoli bodo s prihodnjim šolskim letom 1870/71 oddali se dve učiteljski službi s 600 gold. in 500 gold., in dve podučiteljski službi po 400 gold. letne plače. Te službe se tedaj po sklepu srenjskega zbora 5. t. m. razpisujejo do 15. avg. t. l. Tisti, ki želé dobiti te službe, naj se zglašajo in prošnjam prilagajo:

1. kerstni list,
2. spričala od svojega šolanja,
3. spričalo svoje sposobnosti za učiteljstvo in spričala svoje dosedanje službe pri učiteljstvu,
4. spričalo o nrvanosti in
5. dokaz, da popolno znajo oba deželna jezika.

Prosimci iz ljubljanskega mesta naj svoje prošnje oddajajo po c. k. gosp. okrajnem šolskem nadzorniku, uni z dežele pa po c. k. okrajnih glavarstvih, in naj jih ravnaajo do mestne gosposke.

Mestna gosposka v Ljubljani 8. julija 1870.

Listnica. G. S. T. pri sv. E.: Naročnine 1 gl. 60 kr. smo prejeli; 30 kr. imate tedaj tû hranjenih. G. A. V. v O.: Tudi vi ste 40 kr. preveč poslali. G. Fr. Pf. v G.: Vi tudi 20 kr. preveč. G. J. B. v L. p.: „Tov.“ od preteč. let se ne dobí popolno.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.